



Sygn. akt III SK 49/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 października 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący)

SSN Dawid Miąsik (sprawozdawca)

SSN Andrzej Wróbel

Protokolant Grażyna Niedziałkowska

w sprawie z powództwa P.P. Spółki Akcyjnej w [...] przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z udziałem Stowarzyszenia [...] w [...] o stwierdzenie praktyki ograniczającej konkurencję, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 4 października 2017 r., skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 11 lutego 2016 r.,

I. uchyla zaskarżony wyrok oraz zmienia poprzedzający go wyrok Sądu Okręgowego w [...] – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 24 października 2014 r., w ten sposób, że nadaje mu następującą treść:

„1. zmienia decyzję Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 1 kwietnia 2010 r. [...] w punkcie I w ten sposób, że nadaje jej następującą treść:

„na podstawie art. 11 ust. 1 w związku z art. 8 ust. 1 oraz art. 8 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jednolity: Dz. U. z 2005 r., Nr 244, poz. 2080 ze zm.) oraz w związku z art. 131 ust. 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.) Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, po przeprowadzeniu postępowania antymonopolowego na wniosek Stowarzyszenia [...] z siedzibą w [...], nie stwierdza stosowania przez spółkę P.P. S.A. z siedzibą w [...] na krajowym rynku przyjmowania, przemieszczania i doręczania druków adresowanych o masie do 20 gramów praktyki ograniczającej konkurencję polegającej na bezpośrednim narzucaniu nadmiernie wygórowanych cen za usługi przez wprowadzenie cennika za usługi pocztowe z dniem 1 stycznia 2001 r.”,

2. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 1360 (tysiąc trzysta sześćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania.”,

II. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 3710 (trzy tysiące siedemset dziesięć) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Decyzją z 1 kwietnia 2010 r., nr [...] Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Prezes Urzędu) w punkcie I na podstawie art. 10 ust. 2 w zw. z art. 8 ust. 1 oraz art. 8 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2005 r., poz. 2080 ze zm., dalej jako uokik z 2000 r.) oraz w związku z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2007 r. Nr 50, poz. 331 ze zm., dalej jako uokik), po przeprowadzeniu postępowania antymonopolowego, na wniosek Stowarzyszenia [...] w [...] (zainteresowany), uznał za ograniczającą konkurencję praktykę stosowaną przez spółkę P.P. S.A. w [...] (powód) na krajowym rynku przyjmowania, przemieszczania i doręczania druków o masie 20 gramów,

polegającą na bezpośrednim narzucaniu nadmiernie wygórowanych cen za usługi, wprowadzonych cennikiem za usługi pocztowe z dniem 1 stycznia 2001 r. oraz stwierdził jej zaniechanie z dniem 7 stycznia 2002 r., a w punkcie II na podstawie art. 75 w zw. z art. 69 ust. 1 uokik z 2000 r. w zw. z art. 131 ust. 1 uokik, uwzględniając wynik postępowania antymonopolowego, nałożył na powoda obowiązek zwrotu na rzecz zainteresowanego kosztu niezbędnego do celowego dochodzenia praw w kwocie 2.000 zł, które zainteresowany poniósł w przedmiotowym postępowaniu w związku z pokryciem kosztu opinii biegłego.

Odwołanie od powyższej decyzji wniósł powód, zaskarżając ją w całości.

Wyrokiem z 24 października 2014 r., Sąd Okręgowy w [...] - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oddalił odwołanie powoda i obciążył go kosztami postępowania.

Sąd Okręgowy ustalił, że powód Zarządzeniem nr 3 Dyrektora Generalnego P.P. z 27 stycznia 2000 r. w sprawie opłat za usługi pocztowe w obrocie krajowym wprowadził opłaty określone w „Cenniku za usługi pocztowe w obrocie krajowym”, obowiązującym od 1 lutego 2000 r., w którym określono między innymi opłaty za usługę druku adresowanego do 20 gram w kwocie 0,70 zł. Zarządzeniem nr 70 z 15 grudnia 2000 r. w sprawie opłat za usługi pocztowe w obrocie krajowym Dyrektor Generalny Państwowego Przedsiębiorstwa Użyteczności Publicznej „P.P.” wprowadził opłaty za usługi pocztowe, określone w „Cenniku za usługi pocztowe w obrocie krajowym”, obowiązującym od 1 stycznia 2001 r., w którym określono m.in. opłatę za usługę druku adresowanego do 20 gram w kwocie 1 zł. Następnie Zarządzeniem nr 114 z 21 grudnia 2001 r. opłata za usługę druku adresowanego do 20 gram została ustalona na poziomie 1,1 zł.

Sąd Okręgowy stwierdził, że wbrew twierdzeniom powoda Prezes Urzędu prawidłowo ustalił rynek właściwy, jak i pozycję dominującą na tym rynku. Ustawowa definicja rynku właściwego opiera się na charakterze i przeznaczeniu produktu dla nabywcy i to właśnie pod tym względem Prezes Urzędu zobowiązany jest ustalić rynek właściwy. Zdaniem Sądu Okręgowego w przedmiotowej sprawie rynek właściwy nie może uwzględniać zwykłych listów, ponieważ w odróżnieniu od zwykłych listów druki adresowe nie są wysyłane w kopercie, co z punktu widzenia nadawcy, jak również odbiorcy eliminuje możliwość wykorzystania tej usługi do

wysłania prywatnej korespondencji. Usługa przesyłania druku adresowanego była skierowana głównie do przedsiębiorców, których korespondencja nie wymagała opakowania ze względu na niewymagającą poufności treść druku. Co prawda druk adresowy mógł zostać wysłany jako zwykły list, jednakże żaden zwykły list nie mógł zostać przesłany jako druk adresowy. Tym samym nie można ustalić, że nabywcy usługi mogli uznawać oba rodzaje przesyłek jako substytucyjne wobec siebie.

W ocenie Sądu pierwszej instancji ustalony na etapie postępowania administracyjnego w sprawie stan faktyczny nie budzi żadnych wątpliwości, gdyż został oparty na opinii biegłego, w której przyjęto metodę porównawczą, i która zawiera wiarygodny i spójny logicznie wywód, przedstawiając rzetelną analizę i ocenę cen, stosowanych przez powoda we wskazanym okresie.

Powód nie przedstawił, do jakich innych towarów należało przyrównać w analizie druki adresowe, poprzestając na kontestacji opinii biegłego. Co więcej powód nie złożył żadnego wniosku dowodowego, za pomocą którego mógłby wykazać nieprawidłowość opinii biegłego, a samo wskazanie, że biegły dokonał nieprawidłowej analizy bez przeprowadzenia w tym zakresie jakiegokolwiek dowodu, nie mogło stać się podstawą do zmiany przez Sąd Okręgowy zaskarżonej decyzji.

Za nieuzasadniony uznał Sąd Okręgowy zarzut nieprzeprowadzenia przez organ pogłębionej analizy adekwatności cen, stosowanych przez powoda w 1995 r., gdyż powód w żaden sposób nie wyjaśnił dlaczego właśnie 1995 r. miałby być podstawą badania rentowności działalności przedsiębiorstwa i stosowanych wówczas cen, a także ich porównania do cen w 2001 r. Nie ma także znaczenia dla niniejszego postępowania niewprowadzenie ceny maksymalnej za usługi pocztowe w omawianym okresie, albowiem przedmiotowa sprawa dotyczy naruszenia konkurencji i pozycji dominującej na rynku, a nie relacji między uprawnieniami rządu, a zakresem działania przedsiębiorcy państwowego.

Powód zaskarżył powyższy wyrok Sądu Okręgowego apelacją w całości. Wyrokiem z 11 lutego 2016 r., Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację powoda i obciążył go kosztami postępowania.

Uzupełniając Sąd Apelacyjny ustalił, że Prezes Urzędu dopuścił dowód z opinii biegłego, przedmiotem której miała być kosztowa analiza zmian w „Cenniku

za usługi pocztowe w obrocie krajowym”, wprowadzonym przez powoda 1 stycznia 2001 r.

Sąd Apelacyjny uznał, że wbrew twierdzeniom powoda opinia nie opiera się tylko na analizie dynamiki wzrostu cen, czy porównaniu cen soku, pralek i paliwa. Biegły analizował także wzrost cen w kilku innych aspektach, tj. oparł się na: 1) analizie cen druków adresowych do 20 gram w latach 1995-2001 w porównaniu do inflacji cen i wzrostu cen produktów konsumpcyjnych; 2) analizie cen druków adresowych do 20 gram w latach 1995-2001 w porównaniu do wzrostu wybranych produktów, gdzie sytuacja na rynku charakteryzowała się wyższym stopniem konkurencyjności; 3) porównaniu cen usług pocztowych w Polsce i innych krajach europejskich w 2000 r., z którego wynikało, że ceny takich druków są droższe w innych krajach, ale w większości krajów poziom PKB na jednego mieszkańca oraz wynagrodzeń kształtuje się na zdecydowanie wyższym poziomie niż w Polsce; 4) porównaniu możliwości nabywczych ludności usług pocztowych z zakresu druków adresowych do 20 gram; 5) analizie zmian cen w ramach asortymentu druki adresowe, która wykazała, że w 2001 r. podwyżka objęła w największym stopniu druki adresowe, najbardziej popularne i najczęściej wykorzystywane przez firmy reklamowe, czyli do 20 gram i wyniosła prawie 43%, natomiast druki o większej masie zostały objęte zdecydowanie mniejszą podwyżką cen. Biegły uznał, że większe podwyżki dotyczyły usług na druki do 20 gram, gdzie monopol powoda miał być dłużej utrzymany, a mniejsze związane były z tymi usługami, w przypadku których powód musiał się szybciej liczyć z konkurencją; 6) analizie wzrostu cen druków adresowych do 20 gram do cen listów zwykłych do 20 gram i tu wniosek biegłego był jednoznaczny, że wzrost cen w latach 1997-2001 był wyższy o prawie 35% w przypadku druków adresowych, a w roku 2001 o prawie 18%; 7) analizie podwyżki cen na druki bezadresowe ogółem, po dokonaniu której wnioski biegłego były takie, że najwyższa podwyżka cen dotyczyła druków od 0 do 20 gram (średnio 41,67%), a cena innych druków o większej masie nie została podwyższona; 8) analizie argumentów powoda o konieczności dostosowania cen do przepisów Unii Europejskiej; 9) analizie tego czy powód miał swobodę kształtowania cen; 10) analizie sposobu ogłoszenia podwyżki; 11) analizie sytuacji finansowej powoda w roku 2000, z której biegły wysnuł wniosek, że sytuacja ekonomiczna i wynik

finansowy brutto powoda za rok 2000 nie wymuszały tak drastycznej podwyżki cen.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, powód w toku postępowania administracyjnego, ani w toku postępowania sądowego nie podważył skutecznie rzetelności opinii i prawidłowości przyjętej przez biegłego metodologii. Opinia nie ma rażących oczywistych błędów możliwych do wychwycenia bez posiadania wiadomości specjalnych z dziedziny, jaką reprezentuje biegły. Opinia jednoznacznie wskazuje, że cena była nadmiernie wygórowana oraz że skala podwyżki była niemożliwa do zastosowania dla przedsiębiorstw działających w warunkach konkurencji, czyli w warunkach rynkowych. Z opinii tej wynika również, że polityka cenowa całkowicie ignorowała poziom inflacji. Wyjaśniała ona, że było to możliwe tylko dlatego, że powód mógł wykorzystać swoją pozycję monopolisty. Z opinii jasno wynika, że cena stosowana przez powoda była ceną rażąco zawyżoną w stosunku do wartości świadczenia. Podwyżka druków adresowych do 20 gram wyniosła 42,86% i były to druki najczęściej wykorzystywane przez środowisko biznesowe oraz masowych nadawców. Na tej podstawie należało uznać, że Prezes Urzędu wykazał nadużycie pozycji dominującej za pomocą wiarygodnego dowodu w postaci ekspertyzy biegłego. Jeśli zatem strona powodowa wywodziła, że zasadna była taka szybka i wysoka podwyżka cen spornych druków, np. z tego powodu, że w 1995 r. ich cena nie była właściwa i z tego faktu wywodziła uzasadnienie dla takiego zachowania, to tę okoliczność powód powinien był zdaniem Sądu Apelacyjnego udowodnić zgodnie z art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c.

W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy nie dokonał błędnego ustalenia rozkładu ciężaru dowodu, uznał jedynie, że Prezes Urzędu za pomocą wiarygodnych dowodów, zgromadzonych w aktach administracyjnych, w tym opinii eksperta, powołanego zgodnie z art. 49 ust. 1 uokik z 2000 r., wykazał fakt narzucenia przez powoda nadmiernie wygórowanych cen za usługi dotyczące druków adresowych o masie do 20 gram, wprowadzone cennikiem za usługi pocztowe 1 stycznia 2001 r.

W ocenie Sądu Apelacyjnego skarżący nie przedstawił argumentów, a przede wszystkim dowodów, które pozwoliłyby uznać, że z przesyłek listowych należało na potrzeby ustalenia rynku właściwego wyodrębnić druki bezadresowe o

wadze do 20 gram. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, w toku ustalania, czy druki adresowe o masie do 20 gram i listy zwykłe są substytutami w ramach tego rynku produktowego Sąd Okręgowy prawidłowo przyjął, że nie są to produkty zastępcze. Istotne jest tu stanowisko nabywców co do substytucyjności określonych towarów. Gdyby zatem druki te były wzajemnie wymienne z listami zwykłymi o wadze do 20 gram walka o zmniejszenie podwyżki na druki nie byłaby konieczna.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł powód, zaskarżając go w całości i wnosząc o jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Apelacyjny z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach. Ewentualnie wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i orzeczenie o niestosowaniu przez powoda praktyki nadużycia pozycji dominującej przez pobieranie ceny rażąco wysokiej oraz zasądzenie kosztów postępowania sądowego.

Zaskarżonemu wyrokowi powód zarzucił: 1) rażące naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy - art. 378 § 1, art. 382 i art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. i art. 387 § 2¹ k.p.c., polegające na przyjęciu przez Sąd Apelacyjny za własne ustaleń faktycznych Sądu Okręgowego, bez odniesienia się lub niedostatecznego merytorycznego odniesienia się do zarzutów apelacji powoda, w których powód podniósł, że wadliwym było uznanie przez Sąd Okręgowy, że: a) test porównawczy dynamiki cen został przez biegłego przeprowadzony prawidłowo, podczas gdy z treści opinii biegłego wynika, iż do porównania ceny usługi pocztowej przyjęte zostały ceny towarów całkowicie odmiennych od usługi pocztowej przyjmowania, przemieszczania i doręczania druków adresowanych o masie do 20 gramów i niemających z nią związku - soku jabłkowego, pralek automatycznych i benzyny - i nieadekwatnych do dokonania porównań, w rezultacie czego wnioski płynące z tak sporządzonej analizy biegłego są niemiernodajne dla oceny charakteru opłat za usługi pocztowe przyjmowania, przemieszczania i doręczania druków adresowanych o masie do 20 g; b) cena usługi pocztowej przyjmowania, przemieszczania i doręczania druków adresowanych o masie do 20 gram w 2001 r. była nadmiernie wygórowana jedynie na tej podstawie, że w okresie od 1995 r. - 2001 r. miał miejsce wysoki wzrost cen tej usługi, bez ustalenia przyczyn takiego

wzrostu i zbadania, czy ceny bazowe z 1995 r. pokrywały koszty świadczenia tej usługi, podczas gdy przepis art. 8 ust. 2 pkt 1 uokik z 2000 r. nakazuje ocenić poziom cen, a nie jej dynamikę; c) Prezes Urzędu i Sąd Okręgowy nie byli w niniejszej sprawie uprawnieni do podważenia metody analizy biegłego, podczas gdy zgodnie z art. 233 § 1 k.p.c., swobodnej ocenie sądu podlega także opinia biegłego, a więc organ orzekający (sąd, organ administracji publicznej) nie jest pozbawiony prawa oceny opinii biegłego; 2) rażące naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy - art. 382 i art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz w zw. z art. 328 § 2 k.p.c., polegające na wyprowadzeniu ze zgromadzonego materiału dowodowego - opinii biegłego prof. G.K. pt.: „Analiza zmian opłat za druki adresowane do 20 g, wprowadzonych cennikiem za usługi pocztowe w obrocie krajowym z dnia 1 stycznia 2001 r. przez Państwowe Przedsiębiorstwo Użyteczności Publicznej P.P.” wniosków z niego logicznie niewynikających, że: - opinia nie ma rażących oczywistych błędów możliwych do wychwycenia bez posiadania wiadomości specjalnych oraz, że opinia jednoznacznie wskazuje, iż cena była nadmiernie wygórowana, podczas gdy w opinii do porównań przyjęte zostały towary całkowicie odmienne od usług pocztowych - sok jabłkowy, pralki automatyczne i benzyna - i nieadekwatne do dokonania porównań, a biegły dokonał analizy i oceny wielkości zmian (dynamiki) ceny, a nie oceny, czy cena wprowadzona w styczniu 2001 r. była nadmiernie wygórowana; 3) rażące naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy - art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. przez oparcie rozstrzygnięcia na opinii biegłego, sprzecznej z ww. przepisami i wykraczającej poza ustawowo określone granice kompetencji biegłego; 4) rażące naruszenie prawa procesowego mające istotny wpływ na wynik sprawy - art. 232 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. przez dokonanie przez Sąd Apelacyjny błędnego ustalenia rozkładu ciężaru dowodu w postępowaniu sądowym wszczętym na skutek wniesienia przez powoda odwołania od decyzji Prezesa Urzędu oraz art. 227 k.p.c. w zw. art. 391 k.p.c. przez dokonanie ustaleń w niniejszej sprawie na podstawie dowodu przeprowadzonego na okoliczności niemające znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy i przyjęcie, że: a) powód obowiązany był przedstawić dowody na nietrafność oceny biegłego, a nie ograniczać się do jej

kontestowania, podczas gdy zgodnie z rozkładem ciężaru dowodu obowiązującym w sprawach z odwołań od decyzji Prezesa Urzędu (i innych regulatorów), ciężar dowodu spoczywa na Prezesie Urzędu, zaś Sąd Okręgowy powinien dokonać rzetelnej oceny prawidłowości dowodów na stosowanie praktyki ograniczającej konkurencję przedłożonych przez Prezesa Urzędu z uwzględnieniem zarzutów zgłoszonych przez powoda; b) powód nie zaproponował w miejsce zastosowanej metody porównawczej wykorzystanej w opinii biegłego innej metody badawczej, która byłaby bardziej adekwatna w okolicznościach niniejszej sprawy; c) powód nie wniósł o przeprowadzenie dowodu z opinii innego biegłego, który zastosowałby inną metodę analizy, co przywiodło Sąd Okręgowy do wniosku, że przeprowadzony dowód z opinii biegłego był właściwą podstawą do oceny przedmiotowej ceny z punktu widzenia kryteriów ceny rażąco wysokiej, a Prezes Urzędu udowodnił dopuszczenie się przez powoda praktyk mu zarzucanych.

Ponadto, powód zarzucił naruszenie art. 8 ust. 1 i art. 8 ust. 2 pkt 1 uokik z 2000 r. przez uznanie, że powód stosowała od 1 stycznia 2001 r. do 7 stycznia 2002 r. praktykę ograniczającą konkurencję na krajowym rynku przyjmowania, przemieszczania i doręczania druków adresowanych o masie do 20 gramów, polegającą na bezpośrednim narzucaniu nadmiernie wygórowanych cen za tę usługę, wprowadzonych cennikiem za usługi pocztowe z dniem 1 stycznia 2001 r., pomimo że okoliczności faktyczne w niniejszej sprawie nie dawały podstaw ku temu, w szczególności nie mogła przesądzać o tym, że cena jest rażąco wysoka, okoliczność, że poziom jej nie odbiegał od cen towarów zbliżonych, a jedynie dynamika ceny tego towaru w analizowanym dłuższym okresie (kilku lat) w porównaniu do dynamiki cen innych towarów była wyższa.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powoda Prezes Urzędu wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna powoda okazała się zasadna, choć nie wszystkie podniesione w jej podstawach zarzuty zasługują na uwzględnienie.

Zarzuty procesowe skargi kasacyjnej są oczywiście bezpodstawne, gdyż nie podlegają kontroli Sądu Najwyższego jako sądu kasacyjnego jako wymierzone w sposób dokonania przez Sąd drugiej instancji ustaleń faktycznych oraz oceny dowodów uwzględnionych przez Sąd pierwszej instancji.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił rażące naruszenie art. 378 § 1, art. 382 i art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. i art. 387 § 2¹ k.p.c. przez przyjęcie za własne przez Sąd drugiej instancji ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji bez odniesienia się lub niedostatecznego merytorycznego odniesienia się do zarzutów apelacji powoda, kontestujących stanowisko Sądu pierwszej instancji w przedmiocie: 1) prawidłowego przeprowadzenia przez biegłego testu porównawczego dynamiki cen skoro wnioski z tego testu są - zdaniem powoda - niemiarodajne dla oceny charakteru opłat za usługi pocztowe, o które chodzi w niniejszej sprawie; 2) uznanie cen usługi pocztowej objętej postępowaniem za nadmiernie wygórowaną jedynie na tej podstawie, że w okresie od 1995-2001 miał miejsce wysoki wzrost cen tej usługi; 3) niemożności podważenia metody analizy biegłego.

Z konstrukcji i uzasadnienia powyższego wynika wyraźnie, że powód kontestuje w skardze kasacyjnej ustalenia faktyczne, na których opierał się Sąd drugiej instancji. Okoliczność, że zdaniem powoda test dynamiki cen nie jest miarodajnym testem na użytek zastosowania art. 8 ust. 2 pkt 1 uokik z 2000 r., nie może prowadzić do uwzględnienia opisanego powyżej zarzutu za zasadny, gdyż kwestia ta ma znaczenie dopiero na etapie oceny, czy prawidłowo został zastosowany przepis prawa materialnego, jakim jest art. 8 ust. 2 pkt 1 uokik z 2000 r. To z tego przepisu wynikają przesłanki, które muszą zostać wykazane przez Prezesa Urzędu, aby można było stwierdzić, że przedsiębiorca nadużył pozycji dominującej narzucając cenę nadmiernie wygórowaną. Przepisy prawa procesowego nie normują kwestii, co należy ustalić, aby możliwe było zastosowanie przepisu prawa materialnego. Regulują jedynie sposób, w jaki tego rodzaju ustalenia mają być dokonywane.

Wynikający z art. 378 § 1 k.p.c. obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji oznacza z jednej strony zakaz wykraczania przez sąd drugiej instancji poza te granice, z drugiej zaś nakaz wzięcia pod uwagę i rozważenia wszystkich

podniesionych w apelacji zarzutów i wniosków. W konsekwencji, sąd drugiej instancji może - a jeżeli je dostrzeże, powinien - naprawić wszystkie stwierdzone w postępowaniu apelacyjnym naruszenia przez sąd pierwszej instancji prawa materialnego, niezależnie od tego, czy zostały wyknięte w apelacji, pod warunkiem, że mieszczą się w granicach zaskarżenia, zaś wynikający z brzmienia art. 378 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji powinien być rozumiany jako nakaz rozważenia wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów. Rozpoznanie „sprawy” w granicach apelacji oznacza, że sąd drugiej instancji nie koncentruje się jedynie na ocenie zasadności zarzutów apelacyjnych, lecz rozstrzyga merytorycznie o zasadności zgłoszonych roszczeń procesowych (wyrok Sądu Najwyższego z 29 listopada 2016 r., II PK 242/15, LEX nr 2202494). Nie można tego przepisu naruszyć w ten sposób, że Sąd nie wypowie się w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku w sposób wyczerpujący do każdego zarzutu procesowego podniesionego przez apelującego. Niezależnie od powyższego, Sąd Najwyższy nie znajduje podstaw dla przyjęcia założenia, co do pominięcia przez Sąd drugiej instancji któregoś z zarzutów apelacyjnych powoda, w sytuacji gdy z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, dlaczego Sąd drugiej instancji uznał, że zastosowane przez biegłego (w opinii sporządzonej w postępowaniu administracyjnym) testy są wystarczające dla stwierdzenia okoliczności istotnych z punktu widzenia stosowania przesłanek art. 8 ust. 2 pkt 1 uokik z 2000 r. Niezrozumiały jest zarzut naruszenia art. 382 k.p.c., skoro Sąd drugiej instancji nie pominął materiału dowodowego, który zostałby zgromadzony lub podlegałby wykorzystaniu w postępowaniu sądowym na zasadach analogicznych jak w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych korzysta się z dowodów zgromadzonych w toku postępowania przed organem rentowym. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku spełnia także wymogi z art. 328 § 2 k.p.c., gdyż pozwala zapoznać się z tokiem rozumowania Sądu drugiej instancji. Okoliczność, czy tok ten jest prawidłowy oraz czy przywołane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku ustalenia faktyczne są wystarczające do zastosowania przepisu prawa materialnego, jest odrębnym problemem, który nie podlega ocenie w ramach procesowej podstawy skargi kasacyjnej.

Kolejny zarzut procesowy powoda (naruszenie art. 382 i art. 233 § 1 k.p.c. w

zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz w zw. z art. 328 § 2 k.p.c.) należy uznać za oczywiście niedopuszczalny, gdyż powód kontestuje w nim ocenę dowodu przeprowadzoną przez Sąd drugiej instancji.

Nie ma także najmniejszych nawet podstaw do uwzględnienia zarzutu „rażącego naruszenia” art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. „przez oparcie rozstrzygnięcia na opinii biegłego, sprzecznej z ww. przepisami i wykraczającej poza ustawowo określone granice kompetencji biegłego”. Przepis art. 278 §1 k.p.c. reguluje, kiedy sąd może skorzystać z opinii biegłego jako środka dowodowego, celem udzielenie sądowi wiadomości specjalnych w kwestiach, których wyjaśnienie przekracza zakres wiedzy wynikający z doświadczenia życiowego osób posiadających wykształcenie ogólne (wyrok Sądu Najwyższego z 21 marca 2017 r., I CSK 447/15, LEX nr 2294412). Przepis ten ogranicza samodzielność sądu w zakresie dokonywania ustaleń wymagających wiadomości specjalnych (wyrok Sądu Najwyższego z 20 kwietnia 2017 r., I UK 172/16, LEX nr 2294417). Do naruszenia art. 278 § 1 k.p.c. może dojść tylko wtedy, gdy sąd samodzielnie wypowiada się w kwestiach wymagających wiadomości specjalnych, z pominięciem dowodu z opinii biegłego (wyrok Sądu Najwyższego z 24 czerwca 2015 r., I UK 345/14, LEX nr 1771399). Natomiast w tym postępowaniu Sąd nie powoływał biegłego, a zatem nie stosował art. 278 § 1 k.p.c. Opinia biegłego sporządzona w innym postępowaniu nie ma rangi dowodowej opinii biegłego z art. 278 k.p.c. (wyrok Sądu Najwyższego z 16 maja 2017 r., I UK 207/16, LEX nr 2312494). Z kolei ocena wiarygodności opinii sporządzonej przez biegłego należy do sądu rozpoznającego sprawę i nie mieści się w ramach kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym (wyrok Sądu Najwyższego z 5 lutego 2014 r., V CSK 125/13, LEX nr 1441200). Z tych też powodów zarzut naruszenia art. 382 w związku z art. 278 k.p.c. jest w postępowaniu kasacyjnym niedopuszczalny, bowiem dotyczy ustalenia faktów lub oceny dowodów (wyrok Sądu Najwyższego z 6 września 2013 r., V CSK 428/12, LEX nr 1408228).

Bezpodstawny jest także zarzut naruszenia art. 232 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. przez dokonanie przez Sąd Apelacyjny błędnego ustalenia rozkładu ciężaru dowodu w postępowaniu sądowym wszczętym na skutek wniesienia przez powoda odwołania od decyzji Prezesa Urzędu oraz art. 227 k.p.c. w zw. art. 391 k.p.c. przez

dokonanie ustaleń w niniejszej sprawie na podstawie dowodu przeprowadzonego na okoliczności niemające znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Przepis art. 232 zd. 1 k.p.c. jest adresowany do stron, a nie do sądu (wyroki Sądu Najwyższego z 7 listopada 2007 r., III CSK 293/07, LEX nr 487510; z 24 marca 2010 r., V CSK 310/09, LEX nr 688052). Z przepisu tego wynika, że to strony obowiązane są przedstawiać dowody, a sąd może je w tym obowiązku zastępować wyjątkowo (art. 232 zd. 2 k.p.c.). Tymczasem, w postępowaniu kasacyjnym procesowa podstawa skargi odnosi się do uchybień procesowych sądu, a nie stron. Nie może więc stanowić jej uzasadnienia przepis, którego sąd nie może naruszyć. Przepis art. 232 zd. 1 k.p.c. wskazuje jedynie na ciężar dowodu w znaczeniu procesowym, czyli obowiązek przedstawienia faktów i dowodów przez strony. Przepis ten nie stanowi podstawy wyrokowania sądu i nie może mieć wpływu na poprawność wydanego przez sąd rozstrzygnięcia (wyrok Sądu Najwyższego z 15 lutego 2008 r., I CSK 426/07, LEX nr 465919). Także art. 227 k.p.c. nie może zostać naruszony przez sąd, ponieważ nie jest on źródłem obowiązków ani uprawnień jurysdykcyjnych, lecz określa jedynie wolę ustawodawcy ograniczenia kręgu faktów, które mogą być przedmiotem dowodu w postępowaniu cywilnym (wyrok Sądu Najwyższego z 25 sierpnia 2008 r., II UK 327/07, LEX nr 496393). Sąd Najwyższy podziela natomiast wyrażane w dotychczasowym orzecznictwie w sprawach z zakresu ochrony konkurencji (wyrok Sądu Najwyższego z 5 listopada 2015 r., III SK 7/15, LEX nr 2008748) jak również w proceduralnie zbliżonych sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (wyrok Sądu Najwyższego z 7 stycznia 2010 r., II UK 148/09, LEX nr 577847), że wydanie decyzji przez organ w postępowaniu administracyjnym nie zwalnia go od udowodnienia przed sądem jej podstawy faktycznej, zaś wnoszący odwołanie ma wykazać te fakty, które uzasadniają jego twierdzenia (wyrok Sądu Najwyższego z 2 lutego 2012 r., II UK 144/11, M.P.Pr. 2012 nr 5, s. 265-270).

Skarga kasacyjna powoda okazała się natomiast uzasadniona w zakresie dotyczącym podstawy prawa materialnego.

Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że podstawa faktyczna orzeczenia sądowego utrzymującego w mocy zaskarżoną decyzję Prezesa Urzędu opierała się na - podzielonych przez Sądy obu instancji - ustaleniach opinii biegłego

powołanego w toku postępowania administracyjnego. Z opinii tej wynikało, że z uwagi na różnice w poziomie siły nabywczej w Polsce oraz na rynkach innych państw europejskich niezasadne było odwołanie się do metody porównawczej, zaś podstawy do konkluzji o stosowaniu przez powoda praktyki ograniczającej konkurencję w rozumieniu art. 8 ust. 2 pkt 1 uokik z 2000 r. zostały wywiedzione z analizy dynamiki zmiany cen w latach 1995-2001 za przesyłki adresowane o masie 20 gramów oraz zestawienia jej z poziomem inflacji w tym okresie i zmianami cen na zupełnie innych rynkach, niepowiązanych z rynkiem usług pocztowych.

Tego rodzaju ustalenia, powiązane ze skalą podwyżki (prawie 43%) oraz okolicznościami jej wprowadzenia (bardzo krótki okres między ogłoszeniem informacji o podwyżce a wejściem w życie nowego cennika), przy specyfice działalności przedsiębiorców korzystających z usług powoda dotkniętych podwyżką mogłyby co najwyżej stanowić podstawę faktyczną dla rozpoczęcia weryfikacji przez Prezesa Urzędu zgodności zachowań powoda z art. 8 ust. 2 pkt 1 uokik z 2000 r., ewentualnie przypisania powodowi nienazwanej praktyki ograniczającej konkurencję z art. 8 ust. 1 uokik z 2000 r. Dla Sądu Najwyższego nie ulega bowiem wątpliwości, że od przedsiębiorcy o takim statusie jak powód (w okresie wprowadzenia podwyżki i w ówczesnych realiach rynkowych), zajmującego oczywistą pozycję dominującą na rynku, można wymagać innego standardu działania w zakresie wprowadzania w życie zmian w cenniku.

Jednakże, odnosząc zreferowane powyżej ustalenia faktyczne, na których opiera się zaskarżony wyrok Sądu drugiej instancji, do przypisanej powodowi praktyki ograniczającej konkurencję polegającej - co należy wyraźnie podkreślić - na „bezpośrednim narzucaniu nadmiernie wygórowanych cen za usługi, wprowadzone cennikiem za usługi pocztowe z dniem 1 stycznia 2001 r.” stwierdzić należy, że są one całkowicie nieadekwatne do kwalifikacji tak opisanego w sentencji decyzji Prezesa Urzędu zachowania powoda jako praktyki ograniczającej konkurencję, o której mowa w art. 8 ust. 2 pkt 1 uokik z 2000 r.

Praktyka ta, jak każda z nazwanych praktyk ograniczających konkurencję, wymaga wykazania pewnych, specyficznych tylko dla niej, przesłanek. Przede wszystkim, art. 8 ust. 2 pkt 1 uokik z 2000 r. nie uznawał za nazwane nadużycie pozycji dominującej wprowadzenia wysokiej i nieuzasadnionej (w oparciu

o stosowną kalkulację) kosztowo podwyżki cen za świadczone usługi. Przepis ten nie uznawał także za nadużycie pobierania wygórowanych cen, lecz jedynie cen nadmiernie wygórowanych. Z punktu widzenia art. 8 ust. 2 pkt 1 uokik z 2000 r. cena stosowana przez dominanta może być więc nawet i wygórowana, byleby nie była „nadmiernie wygórowana”. Dlatego, zgodnie z tak utrwalonym orzecznictwem i stanowiskiem piśmiennictwa, że jego szczegółowe przytaczanie jest zbędne, o stosowaniu nadmiernie wygórowanych cen można mówić dopiero po przeprowadzeniu analizy z wykorzystaniem metody kosztowej oraz porównawczej. Nagły, nawet i całkowicie nieuzasadniony, bardzo wysoki (43%) wzrost ceny jest jedynie sygnałem dla organu ochrony konkurencji w państwie o społecznej gospodarce rynkowej, że dany przedsiębiorca mógł naruszyć zakaz nadużywania pozycji dominującej przez stosowanie nadmiernie wygórowanych cen. O narzucaniu takich cen (przez szokująco wysoką podwyżkę) nie może być jednak mowy bez uprzedniego wyjaśnienia, czy wcześniejszy poziom cen pokrywał (uzasadnione) koszty przedsiębiorcy-dominanta. Brak tego rodzaju ustaleń, już na etapie postępowania przez organem ochrony konkurencji, oznacza, że art. 8 ust. 2 pkt 1 uokik z 2000 r. został zastosowany do stanu faktycznego, który nie uzasadniał aplikowanie tego przepisu. Bierność dowodowa Prezesa Urzędu w toku postępowania sądowego czyni zaś niezasadnym uchylene zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania celem przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości na nowo.

Jednocześnie Sąd Najwyższy zauważa, że powodowi zarzucono w decyzji Prezesa Urzędu i zaskarżonym wyroku praktykę ograniczającą konkurencję polegającą na „bezpośrednim narzucaniu nadmiernie wygórowanych cen za usługi, wprowadzone cennikiem za usługi pocztowe z dniem 1 stycznia 2001 r.”. Przy takim opisie zachowania powoda w sentencji decyzji Prezesa Urzędu, Sąd Najwyższy ani Sady obu instancji nie mogły dokonać zmiany kwalifikacji prawnej praktyki zarzuconej powodowi w decyzji bez wyjścia poza zakres postępowania sądowego zdeterminowany sentencją decyzji Prezesa Urzędu. Zmiana kwalifikacji prawnej zachowania powoda, polegająca na zastosowaniu art. 8 ust. 1 uokik z 2000 r. zamiast art. 8 ust. 2 pkt 1 uokik z 2000 r., wymagałaby bowiem innego ujęcia praktyki ograniczającej konkurencję w sentencji decyzji (np. „na podstawie

art. 10 ust. 2 w zw. z art. 8 ust. 1 oraz art. 8 ust. 2 pkt 1 uokik z 2000 r. [...] uznał za praktykę ograniczającą konkurencję [...] na krajowym rynku przyjmowania, przemieszczania i doręczania druków o masie 20 gramów wprowadzenie z dniem 1 stycznia 2001 r. cen określonych w cenniku za usługi pocztowe [...]).

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy uznał za zasadne uwzględnienie wniosku powoda o wydanie orzeczenia reformatoryjnego i zmianę decyzji Prezesa Urzędu stosownie do wyniku postępowania sądowego. Brak stosownych ustaleń faktycznych, na okoliczności istotne dla zastosowania art. 8 ust. 2 pkt 1 uokik z 2000 r., uprawniał do zmiany decyzji Prezesa Urzędu ze stwierdzającej praktykę ograniczającą konkurencję na niestwierdzającą takiej praktyki.

kc